

Skatteutskottets betänkande

1982/83:14

om höjning av mervärdeskatten (prop. 1982/83:55)

Propositionen

Regeringen (budgetdepartementet) föreslår i proposition 1982/83:55 bilaga 2 att riksdagen antar ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt.

I propositionen föreslås bl. a. en höjning av mervärdeskatten från 17,7 % till 19 %.

Lagförslaget har följande lydelse.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdeskatt

Härigenom föreskrivs att 13 och 59 §§ lagen (1968: 430) om mervärdeskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Skatten utgår med *sjutton och sju tiondels* procent av beskattningsvärdet.

Mervärdeskatt utgår med *sjutton och sju tiondels* procent av beskattningsvärdet. För monteringsfärdigt hus utgår dock skatten med *tio och sextiotvå hundra*delars procent av beskattningsvärdet.

Beskattningsvärdet är lika med varans värde, beräknat enligt 6 § tullförordningen (1973:979), med tillägg av tull samt annan statlig avgift eller skatt, mervärdeskatten inbegripen.

Vid bestämmande av beskattningsvärdet i fall som avses i 13 § tullförordningen iakttages att, om varan

reparerats i utlandet, beskattningsvärdet är lika med det belopp som betingats för reparationen med tillägg som i andra stycket sägs.

Föreslagen lydelse

13 §²

Skatten utgår med *nitton* procent av beskattningsvärdet.

59 §³

Mervärdeskatt utgår med *nitton* procent av beskattningsvärdet. För monteringsfärdigt hus utgår dock skatten med *elva och fyra tiondels* procent av beskattningsvärdet.

Beskattningsvärdet är lika med varans värde, beräknat enligt *förordningen (1980:749) om tullvärde*, med tillägg av tull samt annan statlig avgift eller skatt, mervärdeskatten inbegripen.

¹ Lagen omtryckt 1979: 304. Senaste lydelse av lagens rubrik, 1974: 885.

² Senaste lydelse 1981: 992.

³ Senaste lydelse 1981: 992.

bearbetats på annat sätt eller tillverkats av svenskt eller i Sverige förtullat material, avdrag får medges för vad som i annan ordning belagts med mervärdeskatt.

tillverkats med utnyttjande av svenskt konstruktionsarbete eller annan liknande svensk prestation, avdrag får medges för värdet av sådant arbete eller sådan prestation.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

Har skriftligt avtal om leverans av vara eller byggnad eller tillhandahållande av tjänst träffats före den 1 januari 1981 och har förskotts- eller acontolikvid mottagits före den 1 januari 1983 skall för sådana likvider tillämpas den skattesats som gällde när likviden togs emot.

Motionerna

1982/83:107 (hänv. 99) av Ulf Adelsohn m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen avslår förslaget i proposition 1982/83:55, bilaga 2, budgetdepartementet, om höjning av mervärdeskatten.

1982/83:119 (hänv. 112) av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c)

såvitt avser yrkande

9. att avslå förslaget om höjd mervärdeskatt.

1982/83:121 (hänv. 120) av Ola Ullsten m. fl. (fp)

såvitt avser yrkande

6. att riksdagen avslår det inom budgetdepartementet upprättade förslaget till lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt.

1982/83:125 av Lars Werner m. fl. (vpk)

såvitt avser yrkandena

2. att riksdagen beslutar att anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt

Härigenom föreskrivs att 11 § 1 mom. lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt¹ skall ha nedan angivna lydelse.

11 §

1 mom. Statlig förmögenhetsskatt skall för fysisk person, dödsbo, utländskt bolag samt i 10 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt angiven familjestiftelse utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger 600 000 men inte 800 000 kronor: 3 000 kronor för 600 000 och 2,5 % av återstoden;

800 000 men inte 1 800 000 kronor: 8 000 kronor för 800 000 kronor och 3,5 % av återstoden;

1 800 000 kronor: 43 000 kronor för 1 800 000 och 4,5 % av återstoden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983 och tillämpas första gången vid 1984 års taxering.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 859.

3. att riksdagen upphäver lagen (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall vad avser spärrbeloppet 80/85 % av beskattningsbar inkomst,

4. att riksdagen antar följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt skall ha nedan angivna lydelse.

28 §

Till klass I — — — följande skalor.

Klass I

Skattepliktig lott, kr.	Arvsskatt, kr.
— 50 000	6 % inom skiktet;
50 000— 100 000	3 000+12 % " " ;
100 000— 150 000	9 000+18 % " " ;
150 000— 200 000	18 000+24 % " " ;
200 000— 300 000	30 000+30 % " " ;
300 000— 450 000	60 000+36 % " " ;
450 000— 600 000	114 000+43 % " " ;
600 000— 800 000	178 500+50 % " " ;
800 000— 1 200 000	278 500+57 % " " ;
1 200 000— 2 500 000	506 500+64 % " " ;
2 500 000— 6 000 000	1 338 500+72 % " " ;
6 000 000—	3 858 500+80 % " " ;

Klass II

Skattepliktig lott, kr.	Arvsskatt, kr.
— 20 000	10 % inom skiktet;
20 000— 40 000	2 000+20 % " " ;
40 000— 60 000	6 000+28 % " " ;
60 000— 90 000	11 600+36 % " " ;
90 000— 120 000	22 400+44 % " " ;
120 000— 150 000	35 600+50 % " " ;
150 000— 200 000	50 600+57 % " " ;
200 000— 250 000	79 100+64 % " " ;
250 000— 600 000	111 100+71 % " " ;
600 000— 1 200 000	359 600+78 % " " ;
1 200 000—	827 600+85 % " " ;

Klass III

Skattepliktig lott, kr.	Arvsskatt, kr.
— 20 000	8 % inom skiktet;
20 000— 40 000	1 600+16 % " " ;
40 000— 60 000	4 800+24 % " " ;
60 000—	9 600+30 % " " ;

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983. Äldre bestämmelser gäller fortfarande om skattskyldighet inträtt dessförinnan.

3. att avslå förslaget till allmän höjning av mervärdeskatt,
4. att godkänna vad som i motionen anförs om en differentierad mervärdeskatt och hos regeringen hemställa om förslag i enlighet därmed.

Yttrande från annat utskott

Finansutskottet har beretts tillfälle att yttra sig (FiU 1982/83:2y) över propositionen och motionerna. Yttrandet fogas som bilaga till detta betänkande.

Utskottet

Det i propositionen framlagda förslaget om höjning av mervärdeskatten från det kommande årsskiftet ingår som den väsentligaste åtgärden för att finansiera återställandet av de trygghetsreformer som urholkats genom olika beslut under de senaste åren. Genom den samtidigt föreslagna ökningen av stödet till barnfamiljerna och höjningen av livsmedelssubventionerna motverkas en del av de negativa effekterna av skattehöjningen. Syftet med skattehöjningen är att den i förening med en ökning av den s.k. arbetsmarknadsavgiften i huvudsak skall totalfinansiera åtgärderna på det sociala området.

Mot den angivna bakgrunden framstår det som självklart att de politiska partier som varit ansvariga för den sociala nedrustningen inte ställer sig bakom den i propositionen förordade återuppbyggnaden av trygghetsreformerna och att de följaktligen inte heller anser sig kunna tillstyrka de därav betingade finansieringsåtgärderna. Sålunda yrkar Ulf Adelsohn m. fl. (m) avslag på mervärdeskattehöjningen i motion 107 medan motsvarande yrkanden från Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) och Ola Ullsten m. fl. (fp) återfinns i motionerna 119 resp. 121. Lars Werner m. fl. (vpk) yrkar i motion 128 avslag på mervärdeskattehöjningen och begär samtidigt en differentiering av mervärdeskatten, syftande till skattebefrielse för livsmedel och skatteskärpning för umbärliga varor. Som alternativ till mervärdeskattehöjningen förordar motionärerna skärpning av kapitalbeskattningen, slopande av fondsparandet och avdragsrätten för representation samt en särskild skatt på utlandsinvesteringar. Motionärerna räknar i sitt finansieringsalternativ också in resultatet av de ändrade inkomstskatteskalor som de förordar i motion 125 och som utskottet behandlar i anslutning till proposition 50.

Finansutskottet understryker i sitt yttrande (1982/83:2y) vikten av att totalfinansiera de därav betingade åtgärderna. Mot denna bakgrund tillstyrker finansutskottet en höjning av mervärdeskatten, som enligt utskottets beräkning bör medföra den erforderliga inkomstförstärkningen. Finansutskottet tillbakavisar den kritik mot inkomstberäkningen som framförts i bl. a. centerns partimotion och hävdar att de ökade transfereeringarna uppväger mervärdeskattehöjningens negativa effekter på hushål-

lens köpkraft. Finansutskottet kan inte heller godta resonemanget i vpk-motionen att någon ekonomisk kompensation inte erfordras i fråga om karensdagarna, eftersom beslutet om karensdagar aldrig kommer att träda i kraft. Med hänsyn till att den löpande budgeten beräknats med utgångspunkt i beslutet om karensdagar leder en uraktlåtenhet att skapa ekonomisk kompensation för detta beslut till ett ökat budgetunderskott. Finansutskottet, som finner det angeläget att utgifterna för återställande av det sociala trygghetssystemet totalfinansieras redan från årsskiftet 1982-1983, tillstyrker således mervärdeskatt höjningen och avstyrker följaktligen motionerna.

Skatteutskottet ansluter sig till finansutskottets bedömning av finansieringsfrågan. De borgerliga partierna har i sina partimotioner främst motiverat sina yrkanden om avslag på en höjning av mervärdeskatten med att de av samhällsekonomiska skäl inte kan ställa sig bakom de föreslagna åtgärderna för att rekonstruera trygghetssystemet. De har även uttryckt farhågor för skattekatt höjningens effekter på inflation och sysselsättning. Skatteutskottet har inte till uppgift att pröva förslagen om sociala och därmed jämförliga åtgärder men finner att skattekatt höjningen är så nära anknuten till dessa förslag att ett ställningstagande till mervärdeskattens höjd också måste anses innefatta frågan om godtagande av förslagen i övrigt med hänsyn till den omfördelning av köpkraften som de medför. Utskottet finner i likhet med finansutskottet att det är lika angeläget att den sociala rekonstruktionen genomförs som att den totalfinansieras med omedelbar verkan. Under sådana förutsättningar har statsmakterna inte någon finansieringsmetod som ger ett bättre resultat än en mervärdeskatt höjning. Det finansieringsalternativ som anvisas i vpk-motionen innebär som finansutskottet visat en betydande underfinansiering med ökande budgetunderskott som resultat. En del av motionärernas förslag kan enligt skatteutskottets mening i och för sig vara värda beaktande, men några av de föreslagna åtgärderna resulterar i en ökning av statsinkomsterna i ett så sent skede att de inte kan ses som ett realistiskt alternativ till en mervärdeskatt höjning. Skatteutskottet, som har förståelse för tanken på en avveckling av fondsparandet, finner det inte lämpligt att genomföra en sådan åtgärd innan frågan om alternativa former för sparstimulanser kunnat prövas. Utskottet är inte främmande för tanken att begränsa eller slopa avdragen för representation, men en sådan åtgärd skulle knappast ge några synliga ekonomiska resultat för statsverket förrän under senare delen av 1984. Införande av en skatt på utlandsinvesteringar skulle enligt motionärernas mening förbättra läget för investeringar i Sverige. Utan att här gå in på frågan om utlandsinvesteringarnas betydelse för den inhemska sysselsättningen finner utskottet att i samma mån som den föreslagna skatten bidrar till ökade investeringar inom landet minskar underlaget för den nu aktuella finansieringen. Vad slutligen gäller motionärernas ofta upprepade förslag till skärpt kapitalbeskattning finner utskottet inte skäl att gå längre än vad regeringen föreslår i proposition 50 i dessa delar. Det anförda innebär således att utskottet inte anser sig kunna tillstyrka det

här behandlade finansieringsalternativet.

Vad vidare gäller det i vpk-motionen återkommande yrkandet om en differentiering av mervärdeskatten i syfte att bl. a. befria livsmedel från sådan skatt vill utskottet endast erinra om att samtliga övriga riksdagspartier under en lång följd av år av skattetekniska och statsfinansiella skäl motsatt sig en sådan åtgärd. Den nu föreslagna skattehöjningen, som endast innebär återgång till en redan tidigare tillämpad skattesats, kan inte väntas leda till någon ändrad syn på livsmedelsbeskattningen. Utskottet avstyrker således ånyo yrkandet om differentierad mervärdeskatt.

Sammanfattningsvis finner skatteutskottet att den angelägna åtgärden att återställa de sociala trygghetsreformerna bör totalfinansieras genom bl. a. en höjning av mervärdeskatten. Till följd härav tillstyrker utskottet bifall till propositionen i denna del och avstyrker således bifall till motionerna 107, 119, 121, 125 och 128 i de delar de behandlas i detta betänkade.

Utskottet hemställer

1. beträffande *höjning av mervärdeskatten*
att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:55 bilaga 2 och med avslag på motionerna 1982/83:107, 1982/83:119 yrkande 9 och 1982/83:121 yrkande 6, motion 1982/83:125 yrkandena 2–5, 9 och 10 samt motion 1982/83:128 yrkande 3 antar vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt,
2. beträffande *differentiering av mervärdeskatten*
att riksdagen avslår motion 1982/83:128 yrkande 4.

Stockholm den 7 december 1982

På skatteutskottets vägnar

ERIK WÄRNBERG

Närvarande: Erik Wörnberg (s), Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), Rune Carlstein (s), förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m), Olle Westberg (s), Hagar Normark (s), Ingemar Hallenius (c), Bo Forslund (s), Egon Jacobsson (s), Karl Björzén (m), Björn Molin (fp), Anita Johansson (s), Anna Lindh (s) och Ewy Möller (m).

Reservationer

Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m), Ingemar Hallenius (c), Karl Björzén (m), Björn Molin (fp) och Ewy Möller (m) har avgivit följande reservationer.

1. Mervärdeskattens höjd

Reservanterna anser att utskottet under mom. 1 i en särskild punkt a) bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1982/83:107, 1982/1983:119 yrkande 9, 1982/83:121 yrkande 6 och motion 1982/83:128 yrkande 3 avslår det vid proposition 1982/82:55 bilaga 2 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt.

2. Kompensationsåtgärder för utebliven mervärdeskattenhöjning

Reservanterna anser att utskottet

dels bort uttala att utskottet inte kan acceptera de alternativa finansieringsförslag som läggs fram i motion 1982/83:125 yrkandena 2–5, 9 och 10,

dels under mom. i en särskild punkt b) bort hemställa

att riksdagen avslår motion 1982/83:125 yrkandena 2–5, 9 och 10.

Särskilt yttrande

Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m), Ingemar Hallenius (c), Karl Björzén (m), Björn Molin (fp) och Ewy Möller (m) anför:

Ett av de största problemen i den svenska ekonomin har varit ökningstakten i den offentliga sektorn. Ökningen har varit större än i ekonomin som helhet.

De statliga utgifterna har vuxit betydligt snabbare än inkomsterna, vilket gjort att vi fått ett mycket stort budgetunderskott. Utgiftstillväxten har till stor del varit automatisk.

Växande budgetunderskott skapar inflation, hög ränta och minskat utrymme för industrins investeringar. Ett väsentligt inslag i den ekonomiska politiken måste vara att förhindra att budgetunderskottet ökar i reala termer.

Det är nödvändigt att hålla tillbaka de offentliga utgiftsökningarna. Tillväxtfrämjande åtgärder måste också vidtas. Det höga skattetrycket, det högsta inom OECD-området, kan inte höjas ytterligare utan att allvarliga

effekter uppkommer på arbetsvilja, nyföretagande och skattemoral.

De borgerliga regeringarna vidtog med början hösten 1980 vissa åtgärder för att bryta utgiftsutvecklingen.

Det är dessa åtgärder inom pensionssystemet, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och den kommunala barnomsorgen som regeringen i proposition 55 nu föreslår skall tas tillbaka. Enligt vår mening har den statsfinansiella utvecklingen sedan besluten fattades snarare stärkt motiven för de tidigare besluten.

De tidigare riksdagsbesluten i vad gäller t. ex. sjukförsäkringen och barnomsorgen får effekt först 1983. För att dessa åtgärder skall upphävas föreslår regeringen att mervärdeskatten höjs med 2 procentenheter och att arbetsgivaravgiften till arbetsmarknadsfonden höjs med en halv procentenhet. Den sammanlagda effekten av förslagen i proposition 55 innebär således att mellan 1982 och 1983 höjs skatterna samtidigt som bidragsnivåerna hålls oförändrade. Vi motsätter oss bestämt en höjning av skattetrycket. Redan devalveringen bidrar till att höja prisnivån 1983 med ca 5 %. Detta leder till påtagliga reallönesänkningar och försämrad standard. Att dessutom höja mervärdeskatten innebär en ytterligare påspädning av inflationen med ca 1 %. Detta leder till avmattning av konjunkturen och risk för ökad arbetslöshet. En momshöjning slår främst mot de grupper som är ekonomiskt sämst rustade.

Vi avstyrker således bifall till förslaget om höjning av mervärdeskatten.

Finansutskottets yttrande

1982/83:2 y

över proposition 1982/83:55 om upphävande av beslutet om karensdagar, m. m.

*Till skatteutskottet,
socialförsäkringsutskottet,
socialutskottet,
jordbruksutskottet och
arbetsmarknadsutskottet*

Beträffande proposition 1982/83:55 om upphävande av beslutet om karensdagar, m. m., jämte motioner vill utskottet anföra följande.

Obalanserna i den svenska ekonomin har vuxit sig allt starkare. Budgetunderskottet har sedan mitten av 1970-talet vuxit som andel av BNP från 2 % till 13 % 1982. Den totala konsumtionen har ökat samtidigt som industriproduktionen i det närmaste stagnerat. Skillnaden i tillväxt mellan produktion och konsumtion har kommit till uttryck i ett växande bytesbalansunderskott som finansierats med ökad statlig upplåning. Den statliga utlandsskulden värderas nu till 100 miljarder kronor. Det krävs kraftiga ökningar av industriproduktionen och exporten för att motsvara de ökade räntekostnaderna.

Det krävs nu krafttag för att vända den ekonomiska utvecklingen. Vi måste hålla tillbaka konsumtion och stimulera produktion och investeringar. Åtstramningsåtgärderna måste drabba alla efter bärkraft. Det är emellertid enligt utskottets mening utomordentligt angeläget att de begränsningar som måste vidtas inte belastar de sämst ställda i samhället. Det kärva ekonomiska läget får inte tas till intäkt för att rasera det sociala trygghetssystem som byggts upp i vårt land. Det är tvärtom nödvändigt att värna om grundtryggheten i ett läge då det krävs åtgärder, som innebär påfrestningar på stora befolkningsgrupper. Utskottet ser det därför som väl motiverat att återställa de tidigare bidragsnivåerna i pensionssystemet, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och kommunala barnomsorgen. Dessa åtgärder är en viktig förutsättning för att skapa vilja och förståelse för att genomföra de övriga åtgärder som behövs för att vända den ekonomiska utvecklingen.

Det statsfinansiella läget är emellertid sådant att dessa åtgärder, som innebär ökade offentliga utgifter, måste kompenseras med motsvarande inkomstförstärkningar. Det är inte ansvarsfullt att tillåta att ens dessa angelägna utgiftsökningar skulle få leda till ytterligare ökat underskott i de offentliga finanserna. Redan tillväxten i räntekostnaderna för de tidigare

årens upplåning beräknas bli ca 11 miljarder kronor mellan 1982/83 och 1983/84. Att låta underskottet växa ytterligare genom att underlåta att finansiera nödvändiga utgiftsökningar skulle öka räntebelastningen i framtiden än mer.

Vidare skulle de ökade utgifterna till hushållen, om de inte finansierades, stimulera den inhemska efterfrågan och driva upp den privata konsumtionen och därmed motverka devalveringens syften. Som utskottet anför är det nödvändigt att begränsa den inhemska konsumtionsefterfrågan. I annat fall försämras bytesbalansen ytterligare och vägen mot ökad balans blir allt längre. Devalveringens kortsiktiga effekter innebär vissa påfrestningar på bytesbalansen. Dessa växer till oacceptabel storlek om den inhemska efterfrågan samtidigt tillåts expandera. Enligt utskottets mening kräver således en ansvarsfull politik, som syftar till att understödja devalveringens positiva effekter, att utgiftsökningarna finansieras med inkomstförstärkningar.

Enligt utskottets mening bör dessa förstärkningar inte drabba en begränsad grupp utan bäras av alla. Det är vidare angeläget att åtgärderna inte bidrar till att försämma den svenska industrins internationella konkurrenskraft. Utskottet kan mot denna bakgrund dela den uppfattning som redovisas i propositionen att finansieringen i första hand bör ske genom en höjning av mervärdeskatten. De åtgärder som föreslås inom arbetslöshetsförsäkringen för att förbättra de arbetslösas ekonomiska situation bör finansieras inom försäkringssystemet med en höjning av avgifterna till arbetsmarknadsfonden.

En höjning av mervärdeskatten från 17,7 % till 19 % leder till en allmän höjning av prisnivån med ca 1 %. Det finns vissa grupper, främst barnfamiljer, som drabbas särskilt hårt av en momshöjning. Det finns därför enligt utskottet fog för att kompensera barnfamiljerna genom höjda barnbidrag och genom att öka livsmedelssubventionerna för att begränsa prisökningarna på baslivsmedel. Utskottet tillstyrker mot bakgrund härav förslagen att höja barnbidragen med sammanlagt 750 milj. kr. räknat för helår. Hur fördelningen bör göras mellan en generell bidragshöjning och en höjning av flerbarnstillägget får ankomma på vederbörande utskott att bedöma. Vidare bör livsmedelssubventionerna öka med 230 milj. kr. räknat för helår, vilket i konsumentledet kan beräknas motsvara en utgiftsminskning för hushållen med närmare 300 milj. kr. Härigenom undanröjs effekten på subventionerade baslivsmedel som momshöjningen annars skulle få.

Det finns enligt utskottets mening anledning att närmare studera åtgärdernas totala effekter, framför allt med avseende på konsekvenserna för statsbudgeten. Enligt propositionen beräknas förslagen innebära ökade utgifter för statsbudgeten och socialförsäkringssektorn med totalt 7,3 miljarder kronor som helårseffekt. Inkomsterna beräknas till 7,1 miljarder kronor. Till den del dessa åtgärder direkt berör statsbudgeten beräknar utskottet att åtgärderna sammanlagt leder till en förstärkning med närmare

1 miljard kronor. För ATP-systemet och arbetslöshetsförsäkringen, som i huvudsak ligger utanför statsbudgeten, beräknas totaleffekten bli ett underskott med drygt 1,1 miljarder kronor. Det sammanlagda resultatet blir således, som även framgår av propositionen, en skillnad på ca 0,2 miljarder kronor, som motsvarar livsmedelssubventionerna, vilka utgör kompensation för totalfinansieringens effekter.

Det bör i detta sammanhang noteras att åtgärderna avseende sjukförsäkringen och folkpensionerna i sin helhet faller på statsbudgeten. I det begrepp som i den ekonomiska analysen i nationalbudgeterna kallas den konsoliderade offentliga sektorn ingår de tre delsektorerna stat, kommuner och socialförsäkringssektorn. Begreppet staten i detta sammanhang liksom i nationalräkenskaperna är en statistisk konstruktion som inte innefattar allmän sjukförsäkring eller erkända arbetslöshetskassor. KAS och folkpensioner inryms däremot numera i staten.

I propositionen görs uppskattningar av de indirekta effekterna i form av ökade skatteinkomster. Dessa avser de statliga skatterna och beräknas till 1,1 miljarder kronor. Kassamässigt tillförs emellertid staten även kommunal-skatterna på förmånerna. Skatterna utbetalas till kommunerna med två års eftersläpning. Under 1983 och 1984 förstärks därför statsbudgeten med dessa inkomster. En överslagsmässig beräkning av hur statsbudgeten påverkas innevarande och nästa budgetår utvisar att åtgärderna i stort sett balanseras budgetåret 1982/83 och ger ett kassamässigt överskott på närmare 3 miljarder kronor budgetåret 1983/84. Överskottet bortfaller år 1985, då medel utbetalas till kommunerna till följd av ökat skatteunderlag 1983.

Med anledning av vad som sägs i *motion 112* av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) om beräkning av effekterna av momshöjningen vill utskottet anföra följande. Motionärerna anser att propositionens beräkning av effekterna är grovt överdrivna. Man jämför med finansutskottets kalkyler hösten 1981 då skattesatsen skulle sänkas lika mycket som den nu föreslås bli höjd. Effekten härav beräknades då till 3 miljarder kronor.

När konsumtionsskattesatsen justeras antas som regel, förutsatt att inte andra åtgärder vidtas samtidigt som påverkar konsumtionsbeteendet, att konsumenterna påverkas så att om exempelvis skatten sänks ökar konsumtionsvolymen. Därigenom minskar skattebortfallet jämfört med om konsumtionen skulle varit oförändrad. Hösten 1981 antog finansutskottet i sina beräkningar att så skedde. I de nu föreliggande kalkylerna i propositionen har inte antagits att konsumtionsvolymen påverkas av skattesatsens höjning. Skälet härför är att hushållens köpkraft hålls uppe av de förbättringar som föreslås i de olika bidragssystemen. Genom att dessa åtgärder vidtas samtidigt finns det inte skäl att räkna med någon motverkande effekt på konsumtionsvolymen till följd av skattehöjningen. Utskottets kalkyler utförda på motsvarande sätt som föregående är men med en högre prisnivå och med beaktande av detta resonemang leder till en effekt som är obetydligt lägre än de 4,5 miljarder kronor som anges i propositionen.

Riksrevisionsverket kommer att under första hälften av december till regeringen överlämna en beräkning av statsbudgetens inkomster för nästa budgetår. Verket har med anledning härav begärt in underlag från berörda myndigheter och avser att revidera sina tidigare beräkningar. Det finns enligt utskottets mening skäl att, när säkrare underlag föreligger, på nytt bedöma effekterna av momshöjningen. Skulle det då visa sig att mervärdeskatten inte ger de inkomster för staten som motsvarar de av utskottet ovan tillstyrkta utgiftsökningarna utgår utskottet från att regeringen föreslår kompletterande åtgärder för att finansiera dessa.

I *motionerna 120* av Ola Ullsten m. fl. (fp) och *118 (112)* av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) anføres att en höjning av mervärdeskatten skulle dämpa efterfrågan alltför kraftigt. När den borgerliga regeringen hösten 1981 devalverade den svenska kronan föreslog regeringen i stället en sänkning av mervärdeskatten. En momshöjning leder till kraftiga reallönesänkningar, menar motionärerna. Detta kan endast leda till ytterligare avmattning av konjunkturen och en ökad arbetslöshet. En momshöjning är enligt motionärerna det sämsta sättet att åstadkomma den önskade finansieringen.

Som utskottet redovisat innebär höjningen av mervärdeskatten en köpkraftindragning som, tillsammans med avgiftshöjningar till arbetsmarknadsfonden, skulle motsvara de ökade disponibla resurser som återställandet av de sociala förmånerna i pensionssystemet, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och barnomsorgen skulle innebära. Om hushållens totala köpkraft återställs på detta sätt finns det enligt utskottets mening inte skäl för att påstå att åtgärderna i proposition 55 skulle leda till realinkomstförsämringar och ökad arbetslöshet. Åtgärderna innebär endast en fördelningspolitiskt motiverad omfördelning inom hushållssektorn. Utskottet delar inte motionärernas bedömning av effekterna av de föreslagna åtgärderna.

I *motion 106 (99)* av Ulf Adelsohn m. fl. (m) anføres att momshöjningen leder till utgiftsökningar för de enskilda hushållen som är lika stora som eller större än de påslag på förmåner och bidrag som föreslås. Om inte momsen höjs bibehåller hushållen i motsvarande mån sin köpkraft. Därmed bortfaller, enligt motionärerna, motiven för att höja momsen och förbättra de olika förmåner och bidrag som föreslås i propositionen. Endast förslaget om höjning av flerbarnsstödet godtas i motionen. Man anvisar finansiering av förslaget genom minskade livsmedelssubventioner. Något konkret yrkande på detta framläggs emellertid inte.

Som utskottet anført talar främst fördelningspolitiska skäl för att återställa de bidragsnivåer som tidigare gällt. Ett återställande av ersättningsnivåerna ger 7,3 miljarder kronor till de direkt berörda grupperna barnfamiljer, arbetslösa, pensionärer, studerande, sjuka och handikappade. Detta betalas av samtliga hushåll genom momshöjningen och avgiftshöjningen. Den fördelningspolitiska effekten för hushållen av åtgärderna är därmed uppen-

bar. Motionärerna hävdar å ena sidan att bidragsökningen blir mindre än skattehöjningen, dvs. åtgärderna överfinansieras. Å andra sidan påstår man att förslagen totalt sett leder till en försämring av budgetsaldot, dvs. att åtgärderna underfinansieras. Detta är varken konsekvent eller, som framgått, korrekt. Utskottet kan således inte godta den uppfattning som kommer till uttryck i motionen vad gäller förslagen i proposition 55.

I *motion 128* av Lars Werner m. fl. (vpk) tillstyrker man regeringens förslag till förbättringar av transfereringarna. Endast på två punkter som avser flerbarnstilläggen och slopandet av KAS för ungdomar under 18 år avviker man från regeringens förslag. När det gäller finansieringen av de förslag man accepterar anger motionärerna i stället för momshöjningen flera egna finansieringskällor, som tillsammans med höjningen av arbetsgivaravgiften beräknas öka inkomsterna med 5,7 miljarder kronor. Återtagandet av beslutet om karensdagar i sjukförsäkringen anser inte motionärerna behöver finansieras då karensdagarna ännu inte införts.

Utskottet delar inte motionärernas syn vad gäller finansieringen av förbättrade förmåner inom sjukförsäkringen. I den statsbudget som riksdagen fastställt för budgetåret 1982/83 har utgifterna för sjukförsäkringen beräknats med förutsättningen att bl. a. karensdagar införs den 1 januari 1983. Om dessa karensdagar slopas innebär det ökade utgifter, och om dessa inte finansieras leder det till ökat budgetunderskott. Som utskottet angett tidigare faller inkomst- och utgiftsförändringarna i sjukförsäkringen helt inom statsbudgeten. Förslagen till inkomstförstärkningar i *motion 128* innebär således inte att de föreslagna åtgärderna totalfinansieras. Enligt utskottets mening är det angeläget att utgifterna finansieras redan från årsskiftet 1982/1983, då de träder i kraft. Det får ankomma på skatteutskottet att bedöma huruvida de motionsvägen framlagda skatteförslagen kan ge effekter redan fr. o. m. 1983. Enligt utskottets mening är det emellertid uppenbart att de inkomstförstärkande åtgärderna inte i tillräckligt hög grad kan bidra till att finansiera utgiftsförslagen. Utskottet kan därför inte tillstyrka finansieringsalternativet enligt *motion 128*.

Utskottet tillstyrker att åtgärderna att förbättra ersättningsnivåerna i pensionssystemet, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, barnomsorgen och barnbidragen totalfinansieras med en höjning av mervärdeskatten och arbetsgivaravgiften till arbetslöshetsförsäkringen. Behovet av att åtgärderna totalfinansieras är enligt utskottets mening så angeläget att detta bör komma till uttryck i riksdagens beslut vad gäller dessa utgiftsökningar. Förslagen i propositionens olika bilagor bör godkännas, antas eller medel anvisas endast på det uttryckliga villkoret att riksdagen bifaller förslagen om höjning av mervärdeskatten respektive höjning av arbetsgivaravgiften till arbetslöshetsförsäkringen.

Stockholm den 2 december 1982

På finansutskottets vägnar

MATS HELLSTRÖM

Närvarande: Mats Hellström (s), Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Arne Gadd (s), Lennart Blom (m), Per-Axel Nilsson (s), Tage Adolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Christer Nilsson (s), Torsten Karlsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Wirtén (fp), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Gunnar Nilsson i Eslöv (s) och Rolf Andersson (c).

Avvikande meningar

1. Lars Tobisson (m), Lennart Blom (m), Tage Adolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Filip Fridolfsson (m), Rolf Wirtén (fp) och Rolf Andersson (c) anser att utskottets yttrande bort lyda:

De internationella betingelserna för den svenska ekonomin har förändrats på ett dramatiskt sätt sedan början av 1970-talet. Detta har drabbat alla länder i västvärlden men i vissa centrala avseenden har den svenska utvecklingen varit sämre än det internationella genomsnittet. Industriproduktionen har utvecklats svagt och bytesbalansunderskottet är större än genomsnittet för Västeuropa i övrigt. I andra avseenden har Sverige klarat sig bättre. Det gäller framför allt att hålla sysselsättningen uppe. Fram till devalveringen var inflationstakten i avtagande.

Flera av de problem som finns i den svenska ekonomin i dag är emellertid inte enbart betingade av den internationella utvecklingen. Många svårigheter är av långsiktig eller strukturell natur. De kommer att finnas kvar även vid en konjunkturuppgång. Flera betydelsefulla insatser har emellertid gjorts de senaste åren för att vända utvecklingen åt rätt håll.

Ett av de största problemen i den svenska ekonomin har varit öknings-takten i den offentliga sektorn. Ökningen har varit större än i ekonomin som helhet.

De statliga utgifterna har vuxit betydligt snabbare än inkomsterna, vilket gjort att vi fått ett mycket stort budgetunderskott. Utgiftstillväxten har till stor del varit automatisk. Genom regelsystemet har utgifterna knutits till prisutvecklingen, löneutvecklingen, demografiska faktorer etc.

Växande budgetunderskott skapar inflation, hög ränta och minskat utrymme för industrins investeringar. Enligt utskottets mening måste ett väsentligt inslag i den ekonomiska politiken vara att förhindra att budgetunderskottet ökar i reala termer. De borgerliga regeringarna inledde en nödvändig sanering av statsfinanserna.

Utskottet anser att det är nödvändigt att hålla tillbaka de offentliga utgiftsökningarna. Ansträngningarna att minska budgetunderskottet måste

göras på utgiftssidan samtidigt som tillväxtfrämjande åtgärder måste vidtas. Det höga skattetrycket, det högsta inom OECD-området, kan inte höjas ytterligare utan att allvarliga effekter uppkommer på arbetsvilja, nyföretagande och skattemoral.

De borgerliga regeringarna vidtog med början hösten 1980 vissa åtgärder för att bryta utgiftsutvecklingen. Bl. a. togs den automatiska kompensationsen för energiprishöjningar bort i pensions- och studiemedelssystemet. Samtidigt vidtogs vissa kompenserande åtgärder för de ekonomiskt svagaste grupperna. Vidare beslutade riksdagen hösten 1981 om förenklade statliga regler inom barnomsorgen. Besluten decentraliserades och reglerna förenklades. Genom riksdagsbeslutet kommer all kommunal barnomsorg att värderas lika och skall ges statligt stöd. Alla barn skall få del av pedagogisk verksamhet. Riksdagsbeslutet om förenklade regler för barnomsorgen innebär en besparing utan att målet för barnomsorgens innehåll och utveckling ändrades till det sämre.

Genom beslut våren 1982 minskades sjukförsäkringens utgifter. Ersättningsnivån för korttidssjuka sänktes och spännvidden i kompensationsgraden minskades genom begränsningar i de högre inkomstskikten.

Så sent som i våras godtog riksdagen vissa ändringar i arbetslöshetsförsäkringen som innebär besparingar i statens utgifter samtidigt som ersättningsnivån höjdes från den 1 juli 1982 från 210 till 230 kr.

Det är dessa åtgärder inom pensionssystemet, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och den kommunala barnomsorgen som regeringen i proposition 55 nu föreslår skall tas tillbaka. Enligt utskottets mening har den statsfinansiella utvecklingen sedan besluten fattades snarare stärkt motiven för de tidigare besluten. Utskottet ser därför inte skäl att tillstyrka regeringens förslag.

De tidigare riksdagsbesluten vad gäller t. ex. sjukförsäkringen och barnomsorgen får effekt först 1983. För att dessa åtgärder skall upphävas föreslår regeringen att mervärdesskatten höjs med 2 procentenheter från 21,51 % till 23,46 % och att arbetsgivaravgiften till arbetsmarknadsfonden höjs med en halv procentenhet. Den sammanlagda effekten av förslagen i proposition 55 innebär således att mellan 1982 och 1983 höjs skatterna samtidigt som bidragsnivåerna hålls oförändrade. Utskottet motsätter sig bestämt en höjning av skattetrycket.

Redan devalveringen bidrar till att höja prisnivån 1983 med ca 5 %. Detta leder till påtagliga reallönesänkningar och försämrad standard. Att dessutom höja mervärdesskatten innebär en ytterligare påspädning av inflationen med 1,2 %. Detta leder till avmattning av konjunkturen och risk för ökad arbetslöshet. En momshöjning slår främst mot de grupper som är ekonomiskt sämst rustade.

Utskottet kan inte heller acceptera de förslag till skattehöjningar som föreslås i motion 128 som innebär bl. a. skärpningar i marginalskatterna och slopande av skattefondsparande.

2. Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att utskottets yttrande bort lyda:

Den ekonomiska krisen är djup och långvarig. Den innebär successivt försämrade levnadsvillkor för folkflertalet. Arbetslösheten drabbar främst arbetare och lägre tjänstemän eller ungdom och kvinnor i dessa skikt, som ännu inte kommit in på arbetsmarknaden. Reallöneförsämringarna träffar hårdast de breda grupperna av arbetare och lägre tjänstemän. De ekonomiska åtstramningarna riktade mot den offentliga sektorns överföringar och verksamhet drabbar också främst dessa kategorier. Krisens bördor delas inte lika. De finns som inte ens känner några bördor. De senaste åren har det varit möjligt med framgångsrik spekulation. Aktievärdena och vinsterna har stigit. Delar av storfinansen har stärkt sin makt. Krisen ställer därför fördelningspolitiken i centrum.

Den ekonomiska krisen i vårt land är orsakad av det kapitalistiska systemets motsättningar. Den är inte följden av att folkflertalet haft en "för hög" konsumtion. Krisen kan bara bekämpas med en medveten och långsiktig politik som angriper det kapitalistiska systemets maktförhållanden och anarkiska produktionssystem. Det är ingen väg ur krisen att trycka ner de arbetandes levnadsvillkor. Åtstramningspolitik som den hittills bedrivits fördjupar den ekonomiska krisen, ökar arbetslösheten och skärper orättvisorna.

Detta står helt klart såväl mot bakgrund av internationella erfarenheter som efter de 6 åren av borgerlig regeringspolitik i Sverige. De borgerliga regeringarna började göra allt större ingrepp för att radera för folkflertalet viktiga sociala erövringar. De genomdrev försämringar för pensionärer och andra grupper med basbeloppsanknutna inkomster genom att holka ur beräkningsgrunden för basbelopp. De drev igenom beslut om att införa karensdagar och försämla ersättningsnivåerna inom sjukförsäkringen, vilket främst skulle slå mot arbetarklassen. De genomdrev försämringar i arbetslöshetsförsäkringen. De försämrade statens bidrag till den kommunala barnomsorgen.

Denna borgerliga politik mötte berättigad och hård kritik inom hela arbetarrörelsen och andra folkorganisationer.

I proposition 55 drar den nya regeringen för sin del sina slutsatser av den kritik arbetarrörelsen drev mot den borgerliga regeringspolitiken och ställer förslag som i huvudsak innebär ett uppfyllande av de fyra vallöften de båda arbetarepartierna utställde, nämligen att återställa vad den borgerliga regeringen börjat radera inom sjukförsäkringssystemet och arbetslöshetsförsäkringen, att återställa beräkningsgrunden för basbeloppet och det statliga stödet för den kommunala barnomsorgen. Utskottet finner regeringens förslag i dessa delar vara välmotiverade.

Regeringen anser att dessa åtgärder som innebär ökade offentliga utgifter måste kompenseras med motsvarande inkomstförstärkningar. Utskottet finner att också denna utgångspunkt är välmotiverad. Krisen och den

borgerliga politiken, med bl. a. stora skattelättnader för höginkomsttagare, har skapat ett mycket besvärande underskott i statsbudgeten. Ökningstakten i detta underskott bör inte skärpas genom ytterligare konsumtionsexpansiva utgifter, allra minst som möjligheter finns för motsvarande inkomstförstärkningar på ett sätt som stärker de föreslagna åtgärdernas fördelningspolitiska effekter.

Det finns, såsom påpekas i motion 128, emellertid anledning att ifrågasätta om inte regeringen beräknar kostnaderna för åtgärderna något för högt. Från försäkringstagarnas synpunkt måste det te sig underligt att stoppandet av en försäkring som aldrig trätt i kraft kan utgöra en kostnad (karensdagarna m. m.). Dessutom understryker regeringen att 85 % av den påstådda "karensdagskostnaden" eller ca 1 500 milj. kr. kommer att täckas med arbetsgivaravgifter och avgifter från egna företagare. Det kan sålunda hävdas att regeringen räknat för högt på kostnaderna för åtgärderna.

Regeringsförslagen innebär ökade arbetsgivaravgifter m. m. om 1,5 miljarder kronor och ökade skatteinkomster för det allmänna genom de uteblivna försäkringarna i sjukförsäkringssystemet etc. med 1,1 miljarder kronor. Det resterande beloppet som regeringen anser uppgå till 4,5 miljarder kronor vill den finansiera genom en allmän höjning av mervärdesskatten.

Utskottet har inget att erinra mot förslagen till ändrade arbetsgivaravgifter eller mot de beräkningar av ökade skatteinkomster regeringen gjort.

Däremot avvisar utskottet förslaget till en allmän höjning av mervärdesskatten. Detta förslag kan inte godtas vare sig från fördelningspolitisk eller allmän ekonomisk-politisk synpunkt.

De senaste årens ekonomiska utveckling i vårt land har inneburit en stark nedpressning av folkflertalets reala inkomster och privata konsumtion. Klasskillnaderna har ökat. Den nyss genomförda devalveringen har ytterligare accentuerat denna utveckling. Avtalsrörelsen har inletts med lönebud som för det stora flertalet kommer att innebära ytterligare kraftiga reallöneförhöjningar. Regeringens förslag till skattereform kommer att medföra att de med höga inkomster däremot kommer att få större reala disponibla inkomster. Aviserade, mycket omfattande ökning av såväl hyror som matpriser kommer ytterligare att skärpa läget för det stora flertalet. Samtidigt ger devalveringen och den allmänna utvecklingen möjligheter till ökade bolags- och spekulationsvinster.

En allmän höjning av mervärdesskatten – en skatt som relativt hårdare drabbar de sämst ställda, enär de använder en större del av sina inkomster till konsumtion av momsbelagda varor – är i detta läge fördelningspolitiskt oacceptabel. Mervärdesskattens regressiva karaktär gäller speciellt när den tas ut på livsmedel och andra nödvändighetsvaror.

En allmän höjning av momsen kommer också att ytterligare beskära den redan sviktande svenska marknaden, vilket kommer att få negativa följder för den hemmamarknadsproducerande industrin. En allmän momshöjning

står därför i motsättning till kampen mot arbetslösheten.

För att de fördelningspolitiskt orättfärdiga följderna av mervärdeskatten skall motverkas bör momsen, enligt utskottets mening, differentieras. Ett ytterligare skäl härför är den allvarliga utvecklingen av livsmedelspriserna. Inrikningen på en differentiering av momsen måste vara att momsen på livsmedel sänks och på sikt slopas, att momsen icke höjs från nuvarande nivå på vissa andra oundgängliga varor medan momsen kan höjas på mera oundgängliga varor och lyxvaror. En differentiering av mervärdeskatten kräver en viss förberedelsestid. Riksdagen bör därför nu ta ett principbeslut om en differentiering av mervärdeskatten. Denna bör vara möjlig att genomföra från den 1 juli 1983.

Intill dess bör inte mervärdeskattesatsen ändras. Utskottet förordar därför avslag på regeringens förslag till allmän höjning av mervärdeskatten.

Det finns andra möjligheter att finansiera de i propositionen förordade åtgärderna. I motion 128 visas på fem olika förslag som tillsammans skulle ge statskassan mer än tre miljarder kronor. Dessa förslag – en ytterligare skärpning av skatten på stora förmögenheter, stora arv och gåvor, ett fullständigt slopande av skatte- och aktiefondsparandet, ett slopande av rätten till avdrag för representation, en särskild skatt på utlandsinvesteringar och en annan utformning av skatteskalorna för år 1983 så att de av regeringen föreslagna kraftiga skattelindringarna för höginkomstagare kraftigt reduceras – har enligt utskottet en riktig fördelningspolitisk profil och är synnerligen välmotiverade. De kommer att öka statsinkomsterna med drygt tre miljarder kronor. Skulle det visa sig att dessa inkomster skulle vara otillräckliga för att helt finansiera de förordade sociala åtgärderna, förutsätter utskottet att regeringen i budgetpropositionen föreslår kompletterande åtgärder för att finansiera de utgiftsökningar utskottet tillstyrkt.

De borgerliga partierna uttrycker i sina motioner 99 (m), 112 (c) och 120 (fp) sitt avståndstagande från att de fyra vallöften genomförs och avvisar därför också löftenas finansiering. Med hänvisning till vad utskottet anfört i det föregående förordar utskottet ett avslag på dessa motioner.

Utskottet tillstyrker sålunda att åtgärderna att förbättra ersättningsnivåerna i pensionssystemet, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, barnomsorgen och barnbidragen genomförs på sätt som förordas i motion 128. Utskottet förordar att åtgärderna totalfinansieras. Utskottet förordar att denna finansiering sker på sätt som angivits ovan och som närmare utvecklats i motion 128. Utskottet bifaller regeringens förslag till ändrade arbetsgivaravgifter men avslår dess förslag till allmän höjning av mervärdeskatten.

